

Hoe kan het samenlevingsbeleid in Brussel worden verbeterd?

Hoe kan het samenlevingsbeleid
in Brussel worden verbeterd?

> Samenleven is niet het voorwerp van een specifiek beleid, maar een thema dat op verschillende beleids- en bevoegdheidsniveaus aan de orde komt.

> Deze lokale openbare actie zou zichtbaarder en toegankelijker moeten zijn voor de burger.

> Acties om het stadsleven te verbeteren moeten rekening houden met het transversale karakter van deze sociale problematiek, die zich niet beperkt tot prioritaire gebieden.

> Ondersteuning van de ontwikkeling van opleidingen en professionele netwerken vergroot de doeltreffendheid van het overheidsbeleid.

> De institutionele complexiteit van Brussel maakt het overheidsbeleid minder overzichtelijk en vereist veel overleg.

Samenleven is een centraal thema binnen een Brusselse metropool waarvan net de stedelijke scheidslijnen vaak worden belicht. Het verwijst naar realiteiten die een zekere familiale gelijkenis vertonen, ondanks opmerkelijke verschillen in definitie naargelang de sector van de openbare actie: vreedzame interculturele relaties, respect voor anderen en hun verschillen, sociale diversiteit, evenwicht tussen de verschillende toepassingen van de stedelijke openbare ruimte, temperen van conflicten en spanningen, burgerzin en respect voor gedeelde, normen, enzovoort. Om de sociale cohesie te vergroten en de spanningen als gevolg van het samenleven van verschillende sociale groepen te verminderen, is het overheidsbeleid in de meeste gevallen gericht op de bevolking van de zogenaamde "prioritaire" gebieden, waar de sociale problemen zich opstapelen. Door de institutionele complexiteit van Brussel worden de beleidslijnen bepaald op tal van niveaus (Gewest, gemeenschapscommissies, gemeenschappen, ...) en gaan ze gepaard met specifieke bevoegdheden, filosofieën en instrumenten.

Dit onderzoek schetst het profiel van een openbare actie die veelvormig is en waarvoor de spelers (maatschappelijk werkers, sociaal-culturele verenigingen, initiatieven voor sociale cohesie of participatie, gemeenschapswachten, ...) de interesse moeten weten te wekken van de burger – die ze niet absoluut nodig heeft zoals hij een OCMW of de politie nodig heeft – en die interesse ook moeten proberen vast te houden op lange termijn. De moeilijkheden die deze spelers ondervinden bij het coördineren van hun actie met de andere spelers binnen een bepaald gebied, tonen aan hoe moeilijk het is om de verschillende behoeften en doelstellingen (politieke beleidsmakers, actoren en burgers) samen te brengen en een coherente openbare actie op te zetten rond thema's die niet makkelijk te beoordelen en af te bakenen zijn en die het voorwerp uitmaken van overlappende en concurrerende beleidslijnen. Daardoor geraken een aantal problemen in verschillende sectoren niet opgelost.

Er werden verschillende methoden en gegevens verzameld en geanalyseerd om licht te werpen op de manier waarop de uitdaging van het samenleven aangepakt wordt door de openbare actie in Brussel, zowel door de beleidsmakers en de actoren die dit beleid op het terrein uitvoeren als door de burgers. Er werden bijna 60 diepte-interviews uitgevoerd, en een dertigtal rechtstreekse observaties. Tijdens de enquête werden verschillende documenten verzameld, wat samen met een collectieve enquête die parallel aan dit project werd uitgevoerd, uitmondde in transcripties van 51 focusgroepen en de visies van 500 Brusselaars op het samenleven in de stad. Aan de hand van deze methodologieën konden een aantal analyses worden gemaakt omtrent de plaats van samenleven in de Brusselse openbare actie:

- > het overheidsbeleid wordt miskend door de burgers, die zich weinig aangesproken voelen, wantrouwig zijn en soms vragen om initiatieven die al bestaan (vandaar de vraag naar gidsen voor de initiatieven en diensten die in de gemeente worden aangeboden, en de kritiek op professionele dienstverleners in de wijk die ze nutteloos achten, doordat ze niet weten wat hun rol is, en op de verkozenen die te weinig zouden doen aan de vele sociale problemen, ...).

- > om de burger te laten participeren moeten een aantal obstakels worden overwonnen – die de medewerkers op het terrein (zij het gesubsidieerde verenigingen of ambtenaren die buiten de administratieve muren treden, zoals projectmanagers in wijkcontracten of gemeenschapswachten) dwingen om hun doelgroep regelmatig te vernieuwen.
- > de territorialisering van de beleidslijnen op sociaal-cultureel vlak, voor sociale cohesie en preventie, maakt gerichte maatregelen mogelijk, maar beperkt het potentieel ervan.
- > het aanhalen van sociale banden, cruciaal in verschillende beroepen en beleidsdomeinen, moet worden benadrukt en geherwaardeerd.
- > professionals die in meerdere sectoren en organisaties actief zijn, worden aangespoord om samen te werken en hebben ruimte nodig om te delen, uit te wisselen en te netwerken.

de aanslagen en de migratiecrisis hebben de contouren van het samenleven en het overheidsbeleid beïnvloed en het is noodzakelijk de aard en omvang van deze veranderingen te begrijpen.

Methodes, aanpak en resultaten

> samenleven is een term die veel ladingen dekt, en de manieren om overheidsacties te benoemen geven niet altijd nauwkeurig de doelstellingen weer die ze nastreven, maar kunnen bijdragen tot meer leesbaarheid.

Dit onderzoek bracht een gebrek aan kennis aan het licht van de overheidsacties op het vlak van samenleven, en een gebrek aan leesbaarheid. De focus van het beleid op de armste wijken beperkt hun potentieel op het vlak van het bevorderen van cohesie, doordat het slechts een deel van de bevolking responsabiliseert rond samenleven. Maatschappelijk werkers worden geconfronteerd met de operationele problemen op het terrein en vinden nieuwe manieren uit om hierop in te spelen, vooral in een context van grote sociale onrust (aanslagen, migratiecrisis enzovoort). Bovendien streven ze, gezien de complexiteit van sociale problemen en instellingen, naar uitwisseling en het bouwen van bruggen tussen de verschillende organisaties en sectoren. De overheden moeten deze initiatieven ondersteunen zonder ze al te veel aan te tasten, om te kunnen profiteren van de expertise van deze professionals op het terrein.

1.

De beleidslijnen transparanter en toegankelijker maken voor de burger

Samenleven is een transversale uitdaging voor overheidsacties en is prominent aanwezig in tal van beleidslijnen, in politieke toespraken en in het dagelijks leven van de Brusselaars. Toch missen de antwoorden op deze problematiek samenhang en leesbaarheid voor de burger. Dit heeft negatieve gevolgen voor het begrip van de overheidsacties en het vertrouwen van de burger in deze acties. We moeten meer middelen investeren om de bestaande initiatieven transparanter te maken en een educatieve inspanning leveren om ervoor te zorgen dat de rol van de verschillende spelers op het terrein duidelijk en herkenbaar is, zodat de burger op hun diensten een beroep kan doen. De burger heeft geen nood aan een exhaustieve inventaris van alles wat er bestaat, maar moet zonder problemen de informatie kunnen vinden die hij nodig heeft op het moment dat hij ze nodig heeft, en dit impliceert een goed begrip ervan en een overzicht. Initiatieven zoals het onlineproject voor participatieve cartografie "België, een handleiding" van de vereniging Dewey of verschillende initiatieven voor gidsen en gedrukte inventarissen van

gemeenten bieden een antwoord op dit probleem en zouden baat hebben bij steun en ontwikkeling in ruimere zin.

2.

Sociale en plaatsgebonden verschillen overstijgen in plaats van ze te versterken

De thematiek van het samenleven wordt vaak naar het lokale niveau verschoven en richt zich vooral op gebieden waar de sociale problemen zich opstapelen. Om het samenleven in Brussel te bevorderen, moeten we voorkomen dat dit beleid de problemen die het wil aanpakken, isoleert en herleidt tot specifieke gebieden en hun bevolking. Initiatieven en projecten die erop gericht zijn om verschillende individuen en sociale groepen met elkaar in contact te brengen en om verschillende stedelijke ervaringen met elkaar te confronteren en uit hun comfortzone te halen, zowel ruimtelijk als sociaal, moeten worden aangemoedigd. We moeten samenleven herdefiniëren als een transversale stedelijke uitdaging, die niet alleen draait om de relaties die in de stedelijke openbare ruimte tot stand komen, maar ook om de ruimere fenomenen die het samenleven belemmeren, zoals sociale ongelijkheid.

3.

Het opleidingsaanbod ontwikkelen en versterken

Naarmate de sociale en stedelijke realiteiten complexer worden, zouden medewerkers die rechtstreeks in contact komen met de bevolking en hun behoeften en vragen gebaat zijn bij een geschikter en breder scala aan opleidingsmogelijkheden. Ze hebben echter ook voldoende tijd nodig voor deze opleidingsactiviteiten, die cruciaal zijn voor de uitvoering van hun acties. Naast de opleidingen die door organisaties uit het verenigingsleven worden aangeboden, moet de Gewestelijke school voor openbaar bestuur (GSOB) extra middelen krijgen om de actoren van de overheidsacties professioneel voor te bereiden op gebieden als preventie, sociale cohesie en samenleven.

4.

Uitwisselingen en netwerken tussen professionelen aanmoedigen

Op het terrein zetten de actoren van de overheidsacties initiatieven op om hun wederzijdse kennis te vergroten

en netwerken uit te bouwen voor de uitwisseling van informatie over hun beroepspraktijken. Dit om een beter inzicht te krijgen in de diensten die elk van hen aanbiedt, maar ook om partnerschappen tot stand te brengen. Deze uitwisselingen moeten worden erkend en gewaardeerd als een belangrijke stap naar een proces dat oog heeft voor de lokale realiteit van de doelgroepen en inspeelt op de sociale problemen die onderling samenhangen. Bij de evaluatie van gesubsidieerde projecten van verenigingen zouden deze uitwisselingen een belangrijke factor kunnen zijn, omdat ze een duurzame basis kunnen leggen voor doeltreffende openbare acties. Het moet ook mogelijk zijn om op het terrein geïnitieerde initiatieven te ondersteunen op het gebied van inventarisering of cartografie, gericht op professionals en/of het publiek, in plaats van extra nieuwe instrumenten te creëren die misschien redundant zijn. Als er een instrument wordt gecreëerd, moet men de tijd nemen om alle opties rustig te bestuderen, zoals perspective.brussels, in samenwerking met de actoren, heeft proberen te doen in het kader van zijn nieuwe Monitoring van de culturele infrastructuur (Spots.Brussels).

5.

Nadenken over het herbalanceren van de bevoegdheden

Hoewel nog moet worden uitgemaakt of een verdere regionalisering (ten koste van de gemeenschappen en/of gemeenten) tot meer coherentie zou leiden, lijkt Brussel niet over alle nodige hefboomen te beschikken om een bevredigend antwoord te bieden op de uitdagingen waarmee de metropool wordt geconfronteerd op het vlak van samenleven. Het is cruciaal dat de lokale beleidsmaatregelen worden ontwikkeld, beheerd en uitgevoerd met een gedetailleerde kennis van de lokale realiteit. Daarnaast is het ook noodzakelijk om de complexiteit van de overheidsacties te verminderen en er tegelijkertijd voor te zorgen dat elk probleem op de meest geschikte schaal wordt aangepakt. Dit geldt ook voor de middelen die hiervoor worden ingezet. Ziehier enkele mogelijke pistes, die niettemin nader onderzoek en haalbaarheidsstudies vereisen:

- > het Franstalige beleid voor sociale cohesie is versnipperd over verschillende organen (vier pijlers van de COCOF, projecten voor sociale cohesie in de sociale woningen, beleid voor stadsvernieuwing, EFRO-programma, enz.) en is niet prioritair uitgewerkt in functie van zijn doelstellingen op het gebied van sociale cohesie. Sociale cohesie is maar een randbepaaldheid van de sociale huisvestingsmaatschappijen; de wijkcontracten en projecten voor stadsvernieuwing zijn vooral gericht op de verbetering van de infrastructuur, de gebouwen en de uitrusting; de COCOF streeft in zijn beleid uiteenlopende doelstellingen na... Het Gewest zou duidelijk omschreven transversale doelstellingen moeten kunnen nastreven op het vlak van sociale cohesie, los van een sectorale opdeling die weliswaar zijn bestaansreden heeft en niet zomaar mag worden weggeveegd, maar die een globale strategie op dit vlak in de weg zit.
- > de (beperkte) contacten tussen het VGC- en het Franstalige beleid zouden moeten worden gestimuleerd zodat ze niet louter naast elkaar bestaan (en met elkaar concurreren?) ten aanzien van grotendeels overlappende doelgroepen.
- > de nieuwe bevoegdheden van het Gewest op het gebied van preventie en veiligheid moeten het Gewest ertoe aanzetten om de uitwisseling tussen preventie en sociale cohesie te bevorderen, om ten minste de voorwaarden te garanderen voor voldoende wederzijdse kennis en begrip en tegelijk de eigenheid te behouden van een dynamische vrijwilligerssector, via een versterkte ondersteuning.
- > hoewel het tewerkstellingsbeleid van het Gewest (in het bijzonder GECCO) een belangrijk middel is voor de Brusselse verenigingen die actief zijn op het vlak van het samenleven, staat dit beleid soms ook in de weg van de professionalisering en de ontwikkeling van de nodige beroepsvaardigheden, bijvoorbeeld door de beperkte aanwervingsvoorwaarden, met een specifiek opleidingsniveau dat in het verleden werd bepaald en vaak niet meer beantwoordt aan de evolutie en de verwachtingen van de functie. Een mogelijke manier om dit probleem op te lossen, is voldoende tijd en middelen ter beschikking te stellen voor de beroepsopleiding van medewerkers van verenigingen of lokale ambtenaren, met name voor functies waarvoor geen hoog kwalificatieniveau wordt geëist.

Francou L., *Le vivre-ensemble, une catégorie de l'action publique ?* Louvain Papers on Democracy & Society, 2018, p. 76.

Van Brussel L., Carlier L., Berger M., Printz A., Francou L., & De Cleen B., *BruVoices. Inwoners spreken over sociale cohesie in Brussel. Een discoursanalyse van 500 burgers.* Bruxelles: Fondation Roi Baudouin, 2018.

Francou L., *(Se) représenter un réseau professionnel. Les cartographies et annuaires associatifs comme outils de visibilité, d'information et de justification*, 2018, In *Actes du colloque CIST 2018, (Collège international des sciences territoriales) - Représenter les territoires/ Representing territories*, p. 203-209, HAL - Archives ouvertes.

Francou L., *Les nouveaux guetteurs et l'ordre urbain. Métropolitiques*, 2018.

Berger M. & Francou L., *Policer les espaces publics urbains par la marche ?*, Environnement urbain / Urban environment, 2015, p. 9.

Francou L., & Verreycken Q., *Espaces publics urbains et régulations ordinaires. Regard sociohistorique.* Urbanités, 2015, p. 5.

Auteur en project

Het project “Faire métropole: saisir Bruxelles par ses professionnels du vivre-ensemble” onderzoekt het aspect van het samenleven in de verschillende beleidsvormen in Brussel. Het belicht de relaties (of het ontbreken daarvan) tussen de bestaande instrumenten als gevolg van een complexe institutionele structuur en de initiatieven op het terrein om deze beleidsvormen met elkaar te verbinden.

De expertise van Lionel Francou omvat met name het samenleven in Brussel, het sociaal-culturele beleid en het beleid op het vlak van preventie en sociale cohesie, de instrumenten en beroepspraktijken in deze sectoren en de initiatieven gericht op intersectorale samenwerking.

Contact

Lionel Francou
lionel.francou@gmail.com